

פתח דבר

אשבה ואודה לה' יתברך על שזיכני לההדיר את ספר הדרשות שלפנינו, המיוחס לתלמיד הרא"ש ששמו נעלם מאתנו. ספר זה, שהוא אחד מספרי הדרשות הראשונים שהגיעו לידינו, היה אף הוא בבחינת נעלם עד הנה. אני מקוה שעם צאתו לאור, ציבור המעיינים אכן יפיק ממנו תועלת רבה.

לספר זה הקדמתי מבוא נרחב, וכאן אכתוב למעיין רק כמה פרטים עיקריים על יסוד האמור במבוא, והמעוניין במקורות ובפרטים נוספים יפנה לשם.

כאמור, מחבר הספר שלפנינו הוא ככל הנראה תלמיד הרא"ש. מלבד ידיעה זו, אין לנו פרטים נוספים על המחבר, לא על מקומו, לא על חכמים שבא עמם במגע, לא על משפחתו, לא על אירועים שאירעו בזמנו, וכדומה.

הספר כולל דרשות על רוב פרשות התורה, ועל מועדים. בדרשות מובאים דברי חז"ל ממקורות שונים, כאשר הדרשן מערב בהם לעתים דברי פרשנות משלו, וכן רעיונות שונים.

למעשה ניתן לחלק כל דרשה לשני חלקים עיקריים. חלק אחד מהדרשה כולל פרשנות לפרשת השבוע. בכל דרשה יש הסבר לפסוקים מפרשת השבוע, או הסבר עניין מפרשת השבוע. לצורך כך הוא הדרשן משתמש רבות בפירוש הרמב"ן לתורה, ויחד עמו הוא מביא גם פרשנות של ראשונים אחרים ומקורות נוספים.

בחלק השני מהדרשה יש רעיון מרכזי שעליו מרחיב הדרשן. לכן בכל דרשה ודרשה נמצא דברי השקפה ומוסר, דברי עידוד, ובסופם צפיה לגאולתם של ישראל.

יש בו גם דרשות בעלות אופי שונה מהאמור, והן דרשות הלכתיות למועדים. דרשות אלו כוללות בתוכן את הלכות המועד, ודברים כלליים על מהות המועד.

כתב היד המכיל את החיבור נכתב בשנת ה'קמ"ד (1384), כנראה סמוך לזמנו של המחבר. יש בו סימנים גרפיים שונים, וכן הרבה הגהות בגליון. עד כמה שידוע לנו, לא קיים כתב יד נוסף של ספר זה. כתב היד נמצא ברשות המוזיאון הבריטי, לונדון, ומספרו Add. 29272. תודתי נתונה להנהלת המוזיאון על הסכמתה לפרסם את כתב היד.

השיבות הספר היא רבה ביותר. הרי לפנינו חיבור של אחד מחכמי הראשונים, המכיל חומר רב מדברי חז"ל, שחלק ממנו אינו ידוע ממקור אחר. לפנינו אחד מספרי הדרשות הראשונים שהגיע לידינו, המשמר, ככל הנראה, בדרשות מסויימות את לשון הדרשן כפי שנאמרה בציבור.

לפיכך נטלתי על עצמי את העול הכבד לההדיר חיבור זה, לגלות את מקורותיו, לציין לו מקבילות ככל האפשר, ולהוציאו לאור בצורה מובנת וברורה, כראוי לחשיבותו.

בסוף המבוא כתבתי פרק מיוחד על דרכי בההדרת החיבור. רצוי מאוד לקוראו טרם העיון בספר עצמו.

אני מודה בזה להגה"צ רבי שאול אלתר שליט"א, ראש ישיבת שפת אמת, שעבר על מרבית הספר, ונהייתי ממנו עצה ותושיה, וחלק מדבריו הובא בשמו.

שלמי תודה למכון 'בית אהרן ישראל' אשר זיכוני לעשות חפצי ובמסגרתו עבדתי וההדרתי ספר זה. תודה גם לחברי המכון, שעזרוני כל אחד לפי חלקו.

אחתום מעין הפתיחה. אודה לבורא יתברך, כשם שזיכני להביא לפני הציבור ספר דרשות מרבתינו הראשונים שהיה נעלם עד כה, כן יזכני להמשיך ולהפיץ את תורתם של רבותינו, ראשונים ואחרונים, מתוך שלווה ונחת, בבריאות טובה ובשלום רב.

יעקב שמואל שפיגל

בע"ה פתח תקוה:

מלאכת ההדרה נסתיימה בשנת:	חבור זה יסד תלמיד	לפ"ג (תשפ"א)
מלאכת ההדפסה נסתיימה בשנת:	של רבינו אשר בן ר' יחיאל	לפ"ק (תשפ"ב)

תוכן

מבוא

א.	החלק השני של כתב היד ומחברו	א
ב.	תיאור כתב היד	ג
ג.	שם החיבור אינו ידוע	ו
ד.	שם המחבר אינו ידוע	ז
ה.	האם החיבור נמצא לפנינו בשלימותו	ט
ו.	תבנית הדרשה בחיבור שלפנינו, והאם היא תבנית קבועה	י
ז.	ה"רשות" משמרת את לשונו המקורית של הדרשן	יז
ח.	האם החיבור ערוך כספר	יח
ט.	הדרשות משקפות פרטים מסויימים מחיי הציבור בזמנו	כא
י.	לדרכו של המחבר בפרשנות	כה
יא.	גישת המחבר לנושאים מסויימים	לג
יב.	לשון המחבר	לה
יג.	לזיהוי המחבר	לו
יד.	היחס בין ספרנו לבין ספר הדרשות של ר' יהושע אבן שועיב	מג
טו.	היש קשר בין מנורת המאור שכתב ר' ישראל אלנקוה לבין המחבר	מז
טז.	מקורותיו, דרך השימוש בהם והקושי בזיהוי	ס
יז.	לדרכו של המעתיק	סה
יח.	הגהות והערות בגליון	סח
יט.	סימנים גרפיים שונים בכתב היד	ע
כ.	לדרך ההדרה	עג

בראשית

1	אתחיל פרשת בראשית	1
12	אלה תולדות נח	12
20	לך לך	20

28	וירא אליו
37	ויהיו חיי שרה
45	ואלה תולדות יצחק
53	ויצא יעקב
58	וישלח יעקב מלאכים
66	וישב יעקב בארץ מגורי אביו
75	ויהי מקץ שנתים
86	עניין נר חנוכה
90	ויגש אליו
96	דרוש לעשרה בטבת
99	ויחי יעקב

שמות

115	ואלה שמות בני ישראל
127	וארא אל אברהם
136	בא אל פרעה
146	ויהי בשלח
160	וישמע יתרו
175	ואלה המשפטים
185	ויקחו לי תרומה
197	דרש לפורים
215	ואתה תצוה
227	כי תשא
240	ויקהל
243	פרשת החדש

ויקרא

253	ויקרא אל משה
258	רשות לדרש של פסח

269	הלכות פסח
297	מעניין פסח
301	אם בחקתי תלכו
309	דרש למתן תורה

במדבר

319	נשוא
326	בהעלתך
329	שלח לך אנשים
333	ויקח קרח
340	פרה אדומה
345	וירא בלק
351	ראשי המטות

דברים

358	אלה הדברים אשר דבר
362	פרשת של שבת נחמו
364	והיה עקב
373	ראה אנכי
382	שופטים ושוטרים
392	פרשת כי תצא
405	האזינו השמים ואדברה
409	דרש לסוכות
421	דרש לשבת בנתיים
428	דרש ליום שמיני עצרת
434	לשמחת התורה
439	מפתח אישים ומקומות
440	מפתח מקורות
447	מפתח עניינים